

Materiały faktograficzne

Przemysław Buryan, Armin Mikos v. Rohrscheidt

Waloryzacja potencjału turystyczno-kulturowego powiatu kołobrzeskiego

1. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: powiat kołobrzeski

Lokalizacja: województwo zachodniopomorskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: Metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2008, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.1) Wyd. GWSHM Milenium.

Kwerenda źródłowa literatury i materiałów: maj 2014

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: kwiecień-maj 2014

Badania terenowe: marzec 2014

Przeprowadzający badania terenowe: Krzysztof Czerniawski, Przemysław Buryan

Data wypełnienia formularza: 20-21maj 2014

2. Ankieta waloryzacyjna powiatu

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczna bazylika (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6),
Bazylika konkatedralna Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu [6]

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Zespół budynków dawnego klasztoru ewangelickiego diakonis w Kołobrzegu [3]

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Kościół św. Jana Chrzciciela w Budzistowie [4]

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Kołobrzegu [4]

Kościół filialny Matki Boskiej Różańcowej w Rusowie [4]

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Pałac rodziny von Blankenburg w Skoczowie [3]

Pałac rodziny von Braunschweig w Moltowie [3]

Pałac von Wedelów w Kłopotowie [3]

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)
Nowa Starówka w Kołobrzegu z Basztą Lontową, Akademią Rycerską i pałacem rodziny von Braunschweig [3]

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)

Kamienica rodziny von Schliffen w Kołobrzegu [4]

Ratusz w Kołobrzegu [4]

Dawna Akademia Rycerska w Kołobrzegu [4]

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

Baszta Lontowa z resztkami muru obronnego z XIV wieku [1]
Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)
Latarnia morska w Kołobrzegu [3]
Wieża ciśnień w Kołobrzegu [3]

I.A. d) Obiekty militarne:

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu lub zachowany w mniejszej części* ZD (4)
Zespół twierdzy kołobrzesckiej [4]
Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)
Ruiny stacji radarowej Kondor w Ustroniu Morskim [1]

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego. [0]

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwsze pięć) (1 pkt)
Przewodnik po Bazylice NMP w Kołobrzegu [1]
Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (po 1 pkt)
Język niemiecki [1]
Język angielski [1]
Własny materiał informacyjny w obiekcie (za pierwsze trzy obiekty) (1pkt)
Przewodnik „Kołobrzaska Bazylika” wyd. Pasadena [1]
Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).
Zadowolająca estetyka najważniejszych obiektów [1]

Razem za I.A. : 62

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)
Pomnik Zaślubin Polski z Morzem w Kołobrzegu [2]
Pomnik walk o Kołobrzeg [2]
Pomnik Kołobrzesckim Żeglarzom na Wiecznej Wachcie [2]

I.B. b) Cmentarze historyczne

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)
Lapidarium niemieckie w Kołobrzegu z płytami z dawnego cmentarza ewangelickiego [1]
Lapidarium żydowskie w Kołobrzegu. [1]

I.B. c) Budowle współczesne i wysokiej wartości architektonicznej [0]

brak

Razem za I.B. : 8

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym (10)
Gotycki świecznik siedmioramienny z 1327 r. w Bazylice w Kołobrzegu [10]
Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)
Drewniany świecznik wiszący z 1523 r w Bazylice w Kołobrzegu [5]
Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)
Plaskorzeźba „Ostatnia Wieczerza” w Bazylice w Kołobrzegu [3]

Razem za I.C. : 18

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu krajowym (do trzech) (8)

Kołobrzeg, Muzeum Oręża Polskiego [8]

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

*Kołobrzeg, Muzeum Mineralów [2]**Kołobrzeg, Muzeum 6D Maszoperia [2]*

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

*Wystawa „Zaginione-Ocalone” (27.09.2013 – 12.01.2014) [2]**Wystawa „Bój o Kołobrzeg 1945 – 2010” (17.03.2012 – 31.12.2013) [2]**Wystawa „Navigare necesse est” (tematyka morska) (14.05.2012 – 31.12.2013) [2]*Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dotatkowe** punkty za:
Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)*Wystawa Zaślubiny z Morzem w Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu [2]**Maszoperia 6D [2]*

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)

*Muzeum Oręża Polskiego: język angielski [1]**Maszoperia 6D [1]*

Przewodnicy obiektowi stali (2)

Przewodnicy w Muzeum Oręża Polskiego [2]

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)

Przewodnicy w Muzeum Oręża Polskiego: angielski [1], niemiecki [1]

Własny materiał informacyjny, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)

Materiał informacyjny w Muzeum Oręża Polskiego [1]

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

*Muzeum Oręża Polskiego [1]*Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

*Kołobrzeg, Muzeum Mineralów [1]**Kołobrzeg, Maszoperia 6D [1]*

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

*Wystawy w Muzeum Mineralów w Latarni Morskiej (7) [1] [1]***Razem I.B.: 31****I.E. Eventy kulturowe:**

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu międzynarodowym (7)

Międzynarodowy festiwal „Muzyka w Katedrze” [7]

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

*Festiwal Piosenki Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Nadzieja” [4]**Konkurs Poetycki „Bursztynowe Pióro” [4]*

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu międzynarodowym (7)

Międzynarodowe spotkania z folklorem „Interfolk” [7]

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

Sunrise Festival [6]

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Festiwal Szantowy „Na fali” [4]

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

*Targ Solny w Kołobrzegu przy Muzeum Oręża Polskiego [4]**Kołobrzeski Piknik Wojskowy [4]*

Regularne działanie na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

Grupa Rekonstrukcji Historycznej 2. Pułku Ułanów 1. Warszawskiej Brygady Kawalerii [5]

Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni, (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)
Interfolk (5 dni) [1]

Razem za I.E. : 46

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe: [0]

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

ZOO, Akwaria, Parki Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech)
(4)

Oceanarium w Kołobrzegu [4]

Park miejski duży, kulturowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)

Park im. Stefana Żeromskiego w Kołobrzegu (31,1 ha) [1]

Park im. Aleksandra Fredry w Kołobrzegu (26,7 ha) [1]

Razem za I.G. : 6

I.H. Szlaki kulturowe:

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Szlak Solny – szlak czerwony (Kołobrzeg, Budzistowo) [3]

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach (za pierwsze trzy)
(3)

Miejski Szlak Fortyfikacji w Kołobrzegu [3]

Oferta objazdu turystycznego w przewodniku na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

Oferta zwiedzania oferowana przez PTTK w Kołobrzegu [1]

Dodatkowe wersje językowe oferty objazdu z przewodnikiem (za dwie pierwsze) (1)

Język angielski [1]

Język niemiecki [1]

Razem za I.H. : 9

Razem za kategorię I: 181

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Punkt informacji turystycznej w Kołobrzegu (pl. Ratuszowy 2/1) [2]

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

Język angielski [1]

Język niemiecki [1]

Przewodnicy miejsca lub terenowi na zamówienie (3)

Przewodnicy na zamówienie za pośrednictwem PTTK Kołobrzeg [3]

Przewodnicy miejsca lub terenowi, (za każdy język do czterech) (1)

Język angielski [1]

Język niemiecki [1]

Język rosyjski [1]

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Materiał informacyjny Kołobrzegu [2]

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

Język angielski [1]

Język niemiecki [1]

Razem II.A. : 14

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotel 5* Marine [2]

Hotel 5* Aquarius Spa [2]

Hotel 4* Sand [2]

Hotel 4* Diva Spa [2]

Hotel 3* New Skanpol [2]

Hotel 3* Wodnik [2]

Hotel 2* Hexagon [2]

Hotel 2* Morena [2]

Motel Pek [2]

Motel Polonez [2]

Pensjonat Górnik [2]

Pensjonat Relax [2]

Schronisko PTSM [2]

Kemping Bursztynek [2]

Kemping Biała Mewa [2]

Istniejąca oferta pakietowa hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

Pakiet „Morska Przygoda” hotelu Baltic Plaza 4* [1]

Pakiet „Wakacje nad morzem” hotelu New Skanpol [1]

Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną (za pierwszy obiekt) (3)

Karczma Solna w Kołobrzegu [3]

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Restauracja Domek Kata w Kołobrzegu [2]

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja Pod Winogronami w Kołobrzegu [1]

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Restauracja Domek Kata [1]

Karczma Solna [1]

Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Występy folklorystyczne w Karczmie Solnej [1]

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

Restauracja Pod Winogronami (11:00-24:00) [1]

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24 (za pierwszą) (1)

Restauracja Rymań w Rymaniu (24h) [1]

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bistro Koło Brzegu [1]

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Wynajem autokarów turystycznych Partner w Kołobrzegu (www.autobusykolobrzeg.pl) [2]

Wynajem autokarów turystycznych Wolski Travel w Kołobrzegu (www.wolskitravel.pl) [2]

Razem II.B. : 46

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)

Dworzec kolejowy w Kołobrzegu [3]

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec PKS w Kołobrzegu [3]

- Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)
Port Kołobrzeg [1]
 Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)
Droga krajowa nr 11 (Bytom-Kołobrzeg) [2]
 Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)
Komunikacja miejska w Kołobrzegu [2]
 Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)
Radio taxi Kołobrzeg [1]
 Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)
Przejazdy bryczkami w miasteczku rozrywki Dziki Zachód Zieleniewo [3]
 Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) (1)
Meleksy w stylu retro w ofercie Summercar (www.summearcar.pl) [1]

Razem za II.C.: 16

II.D. Promocja turystyczna:

- Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)
Miasto Kołobrzeg na Targach ITB w Berlinie w 2014 r. [3]
 Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)
Atrakcje Kołobrzegu [1]
Mapka promocyjnym z hotelami i restauracjami [1]
 Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej w ostatnich 2 latach (2)
Study Tour dla dziennikarzy organizowana przez fundację Kołobrzeg Polskie Centrum Spa [2]
 Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)
Konferencja „Turystyka uzdrowiskowa w gospodarce regionów” (2013 Kołobrzeg) [1]

Razem za II.D. : 8

Razem za kategorię II: 84

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

- Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)
Międzynarodowy Festiwal „Muzyka w Katedrze” [1]
 Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)
Kino „Wybrzeże” [2]

Razem za III.A. : 3

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

- Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)
Jezioro Resko Przymorskie [2]
 Brzeg morski na terenie regionu (3)
Wybrzeże Bałtyku [3]
 Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)
Pomniki przyrody w parku Podworskim w Rusowie [1] [1]

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)
Latarnia morska w Kołobrzegu [1]
Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)
Loty z lotniska w Bagiczu [3]

Razem za III.B. : 11

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)
Aquapark Morska Odyseja [2]
Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)
Plaża w Grzybowie [2]
Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)
Szkoła języków obcych School by the sea (www.schoolbythesea.pl) [2]
Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)
Hala sportowa Milenium w Kołobrzegu [2]
Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)
Stadion piłkarski Kotwica Kołobrzeg [1]
Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)
Port jachtowy i szkolenia żeglarskie [1]
Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)
Lodowisko w Hali sportowej Milenium [1]

Razem za III.C. : 11

Razem za kategorię III: 25

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)
Uniwersytet Szczeciński. Zamiejscowy ośrodek dydaktyczny Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania w Kołobrzegu [2]
Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie. Wydział Przedsiębiorczości w Kołobrzegu [2]

Razem IV.A. : 4

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Oficjalne kurorty (za pierwsze trzy miejscowości) (4)
Kołobrzeg [4]
Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji (punkty za pierwsze dwa obiekty)(2)
Uzdrowisko Kołobrzeg S.A. [2]
Ośrodek Sanatoryjno-Wypoczynkowy Posejdon [2]

Razem za IV.B. : 8

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)
Hotel Sand [3]

Razem IV.C. : 3

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)
Galeria handlowa Hosso w Kołobrzegu [4]
Centrum Handlowe Minimal [2]

Razem za IV.D. : 6

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Pori, Finlandia [1]

Nyborg, Dania [1]

Pankow, Niemcy [1]

Bad Oldesloe, Niemcy [1]

Razem za IV.E. : 4

Razem za kategorię IV: 25

Kategoria I: 181

Kategoria II: 84

Kategoria III: 25

Kategoria IV: 25

3. Interpretacja wyników analizy potencjału

W poniższej tabeli zestawiono punktację szczegółową dla wszystkich zakresów i podzakresów przeprowadzonego badania waloryzacyjnego. Ich porównanie z punktacją maksymalną pozwala w łatwy sposób wskazać mocne i słabe strony regionu, co w efekcie może być istotną wskazówką wykorzystaną w celu przeprowadzenia przez jego władze zmian zmierzających do poprawienia jakości usług i wzrostu atrakcyjności turystycznej.

Kategoria	Podkategoria	Uzyskane punkty	Maks. Ilość punktów	Uwagi
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A. Zabytki, w tym:	62	475	
	I.A.a) zabytki sakralne	21	122	
	I.A.b) zamki i pałace	9	108	
	I.A.c) inne zabytki arch. i	22	140	
	I.A.d) obiekty militarne	5	18	
	I.A.e) dodatkowe punkty	5	85	
	I.B. Miejsca historyczne i	8	240	
	I.B.a) budowle hist. i	6	102	
	I.B.b) cmentarze	2	56	
	I.B.c) budowle współczesne	0	10	
	I.C. Dzieła sztuki	18	72	
	I.D. Muzea i wystawy	32	115 + 90	
	I.E. Eventy kulturowe	46	150	
	I.F. Zakł. przemysłowe z	0	16	
	I.G. Kulturowo znac. of.	6	53	
	I.H. Szlaki kulturowe	9	106	
	RAZEM za kategorię I	181	1245	

Kategoria	Podkategoria	Uzyskane punkty	Maks. Ilość punktów	Uwagi
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja	14	17	
	II.B. Infrastruktura	46	51	
	II.C. Infrastruktura	16	32	
	II.D. Promocja	8	14	
	RAZEM za kategorię II	84	114	
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje kultury	3	12	
	III.B. Atrakcje	11	14	
	III.C. Oferta sport. eduk.	11	13	
	RAZEM za kategorię III	25	37	
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w	4	15	
	IV.B. Oferta turystyki	8	16	
	IV.C. Oferta turystyki	3	11	
	IV.D. Oferta shoppingu	6	11	
	IV.E. Zagraniczne	4	4	
	RAZEM za kategorię IV	25	57	

Ocena regionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

Na podstawie przeprowadzonej analizy wyników waloryzacji potencjału turystyczno-kulturowego powiatu kołobrzeskiego może on być sklasyfikowany jako mikroregion o średnim potencjale turystyczno-kulturowym - w kluczowej w tym odniesieniu kategorii I otrzymał bowiem 180 punktów. Kołobrzeg, siedziba władz badanego powiatu, jak i cały obszar mikroregionu, jest niewątpliwie ważnym i popularnym centrum turystyki w województwie zachodniopomorskim. Jest jednak przede wszystkim postrzegany jako kurort i obszar letniego wypoczynku. Jako taki promują także swój region władze miasta, powiatu i organizacje pożytku publicznego, jak chociażby prężnie działająca fundacja „Kołobrzeg polskie centrum Spa”. Obiekty i atrakcje o profilu kulturowym, uwzględnione w waloryzacji, posiadają słabsze oddziaływanie, dodatkowo rozproszone z powodu dużego spektrum tematycznego. Najważniejszymi magnesami turystyki kulturowej są: bazylika Wniebowzięcia NMP oraz Muzeum Oręża Polskiego z kilkoma dobrze funkcjonującymi oddziałami (obydwa obiekty w Kołobrzegu). Potencjał pozostałych obiektów, jak i oferty kulturalnej, wydaje się niewystarczający dla szybkiego wzmocnienia pozycji Kołobrzegu wśród miast ważnych dla turystyki kulturowej.

Jednocześnie warto zauważyć, że w kategoriach drugiej i trzeciej waloryzacji powiat uzyskał imponujące wyniki. Dla kategorii oceniającej elementy obsługi turystycznej były to 84 punkty (na 114 możliwych), natomiast w kategorii analizującej pozostałą ofertę czasu wolnego - 25 na możliwych 37 do uzyskania. Przytoczone wyniki pokazują, że region jest dobrze przygotowany na przyjęcie i obsługę ruchu turystycznego. Przede wszystkim uwagę zwraca duża ilość obiektów noclegowych, wśród nich także hoteli wyższych kategorii oraz rozbudowany i bardzo dobrze funkcjonujący system informacji turystycznej. Lata doświadczeń kadr pracujących dla turystów przybywających z wypoczynkowych i zdrowotnych pobudek przełożyły się na bardzo dobry poziom świadczonych usług w tym zakresie. Różnorodna jest także oferta punktów gastronomicznych oraz komunikacyjna

i środków transportu, nie nastęrcza problemów uzyskanie usług przewodnickich. Tak dobrze przygotowany region, aktywnie promujący się poza granicami kraju (w tym na wielkich targach ITB w Berlinie), jest gotowy do przyjęcia także bardziej wymagających klientów, jakimi są w dużej części turyści kulturowi.

Chcąc wzmocnić kulturową atrakcyjność powiatu kołobrzeskiego, władze i branża turystyczna powinny zarówno wykorzystać istniejące atrakcje, jak i zadbać o stworzenie nowych. Wśród tych pierwszych szczególnie atrakcyjna wydaje się być militarna przeszłość Kołobrzegu. W powiecie znajdują się pozostałości umocnień twierdzy okalającej miasto jak i bogate w ekspozyty muzeum. Dodatkowym atutem jest wojenna historia miasta, zawierająca dość dobrze znane epizody w dziejach zarówno Polski, jak i Niemiec. Istnieją również zaczątki oferty eventowej o profilu militarnym: organizowana jest inscenizacja historyczna „Bój o Kołobrzeg”, możliwości przeżyciowe oferują usługi turystyczne na dawnym kołobrzeskim poligonie Armii Radzieckiej. Stwarzając nowe elementy oferty władze regionu powinni skupić się na rozwijaniu eventów kulturowych. Uzupełnieniem oferty historyczno-militarnej i organizowanych aktualnie imprez (o nieco zbyt słabej rozpoznawalności) mógłby być festiwal muzyki lub teatru organizowany przynajmniej na krajową skalę w sezonie letnim. Corocznie do Kołobrzegu przybywają wówczas tysiące turystów, stąd nie stanowi problemu znalezienie audytorium na tego rodzaju wydarzenia. Jednocześnie podniosłyby one rangę powiatu wśród miast atrakcyjnych kulturowo.

Podsumowując: Kołobrzeg rozpoznawany jest od lat jako silny ośrodek turystyczny. Trzeba jednak skupić działania władz do konkretnej, tematyzowanej promocji regionu, tak by obok bycia kojarzonym jako centrum turystyki wypoczynkowej, mikroregion mógł wejść do grona destynacji przynajmniej tych dwóch form turystyki kulturowej, których potencjał jest największy: turystyki militarnej czy eventowej. Uzupełnieniem nośnego sloganu w obrębie turystyki zdrowotnej i wypoczynkowej: *Kołobrzeg polskie centrum Spa* – mógłby się wówczas stać rozpoznawalny „liner”: z zakresu turystyki kulturowej mógłby brzmieć np.: *Kołobrzeg - kultura przy brzegu Bałtyku* (dla turystyki eventowej) lub *„Kołobrzeg - Nadmorska twierdza z wielką historią”* (dla turystyki militarnej).

Postulaty w odniesieniu do rozwijania oferty turystyczno-kulturowej

- Wykorzystanie militarnej przeszłości Kołobrzegu i potencjału zawartego w walorach militarnych. W tym zakresie przede wszystkim należałoby 1) wprowadzić stałe lub przynajmniej regularne (weekendy w sezonie) mikroeventy uatrakcyjniające zwiedzanie Muzeum Oręża Polskiego oraz 2) stworzyć kompleksową ofertę zwiedzania kołobrzeskich atrakcji militarnych. Te pierwsze mogłyby być związane z którąś ze stałych wystaw prezentowanych w muzeum. Interesującą opcją byłaby cykliczna inscenizacja symbolicznych zaślubin z morzem z roku 1945 przenosząca do historycznego momentu wyzwolenia Polski i odzyskania dostępu do Bałtyku. Inną opcją byłoby prezentowanie elementów żołnierskiego życia (np. alarmu bojowego) na którymś z okrętów znajdujących się w skansenie morskim. Drugi postulat z tej grupy może być zrealizowany w formie przynajmniej realnej (oznaczonej w terenie i opisanej) trasy obiektów militarnych przy czym proponowane jest jej zmaterializowanie w oparciu o informację miejską jako potencjalnego koordynatora. Następnym krokiem mogłoby być podjęcie właśnie przez Kołobrzeg dzieła budowy większego szlaku tematycznego turystyki militarnej pod nazwą „Szlak Nadbałtyckich Fortec” [por Mikos v. Rohrscheidt, 2009], łączącego historyczne fortyfikacje i relikty wojenne od Świnoujścia po Gdańsk.
- Znalezienie i wprowadzenie nowego motywu przewodniego kampanii reklamowej Kołobrzegu jako destynacji turystycznej, uwzględniającego nie tylko wypoczynkowe, ale również kulturowe walory miasta i powiatu. Pozytywny efekt przynieść mógłby film promocyjny przedstawiający regionalne eventy kulturowe odbywające się w Kołobrzegu,

z wyszczególnieniem ich różnorodności i atrakcyjności. Spotkania różnych kultur w trakcie festiwalu *Interfolk* to feeria barw i tradycyjnych strojów, festiwal *Na fali* to charakterystyczne dla nadmorskiej atmosfery śpiewane szanty, a letnie koncerty z cyklu *Muzyka w katedrze* to odrobina poważnej muzyki w historycznym otoczeniu. Ta właśnie różnorodność eventów jest atutem miejsca i może zadowolić wielu turystów kulturowych, którzy wybiorą się do Kołobrzegu w terminie, kiedy odbywa się najbardziej im odpowiadające wydarzenie. Daje to powiatowi przewagę nad miastami, gdzie turyści nie mają większego wyboru, a kultura ożywa w nich jedynie na czas odbywania jednego, krótkiego eventu w ciągu roku.

- Współpraca władz miasta z branżą turystyczną (hotelami, restauracjami, przewodnikami) w celu przygotowania atrakcyjnych pakietów skierowanych dla kulturowych turystów miejskich. Tego typu pakiety łączyłyby nocleg w hotelu z tradycyjnymi posiłkami kuchni regionalnej lub staropolskiej w restauracjach urządzonych w historycznym otoczeniu (np. *Domek Kata*) oraz z usługą wykwalifikowanego przewodnika turystyki kulturowej. W realizację tego typu pakietów mogliby włączyć się również lokalni przewoźnicy oraz inne podmioty, jak placówki muzealne czy firmy oferujące rejsy spacerowe po Bałtyku. Stworzenie takiego pakietu oraz wsparcie go promocją w mediach czy w wydawnictwach promocyjnych powiatu może być początkiem promocji Kołobrzegu jako weekendowej destynacji turystyki kulturowej dla miłośników tej formy zwiedzania, przyjeżdżających z dużych, niedaleko położonych miast Polski, jak Szczecin, Poznań, Koszalin.
- Dodanie do już istniejącej oferty eventów kulturowych inicjatywy zakrojonej na szeroką, międzynarodową skalę. Kołobrzeg cieszy się corocznie tysiącami turystów, przybywających z racji atrakcyjności Bałtyku i znajdujących się w powiecie kołobrzeskich obiektów uzdrowiskowych, sanatoryjnych czy Spa. Wszystkie te osoby są potencjalnymi widzami, którzy mogliby skorzystać z odbywającego się ciekawego eventu o co najmniej krajowej randze. Festiwal muzyczny lub duża inscenizacja historyczna wydają się być najlepszymi propozycjami, ponieważ oba zadowolili mogą zarówno turystów zmotywowanych kulturowo jak i tych, którzy przypadkowo zapragną oderwać się od wakacyjnej rutyny wypoczynku i wybiorą się na organizowany koncert, czy rekonstrukcję. W Polsce północnej najmocniejszymi miejscami o podobnym profilu są pola grunwaldzkie - miejsce corocznej inscenizacji bitwy - oraz Trójmiasto - miejsce festiwalu Open'er. W zachodniej części wybrzeża, poza paradą fregat w Szczecinie, nie ma silnego kulturowego wydarzenia, co jeszcze bardziej powinno zachęcać władarzy miasta i powiatu Kołobrzeg do działania.
- Zwrócenie uwagi na mniej popularne zabytki powiatu kołobrzeskiego i zagospodarowanie ich dla potrzeb turystyki. Tylko niewiele osób wie o kościołach w Rusowie czy Budzistowie i co za tym idzie - dociera do nich. Stąd potrzebne jest stworzenie lokalnych szlaków kulturowych (samochodowych lub rowerowych), które by te atrakcje połączyły i promowały, pomagając im zaistnieć w świadomości turystów. Z pewnością wiele osób, mając przedstawioną, gotową propozycję przejazdu po ciekawych obiektach powiatu, z takiej propozycji skorzysta. Wdrożenie takiej inicjatywy nie jest bardzo kosztowne. Wymaga jedynie zadbania o dostępność wszystkich obiektów (np. wprowadzenie standardów otwierania lub udostępniania kluczy do mniej uczęszczanych świątyń), ustawienie tablic informacyjnych przy obiektach oraz przygotowanie mapek z krajoznawczymi opisami, wręczanych zainteresowanym w centrach informacji turystycznej, w hotelach czy w taksówkach.
- Połączenie wypoczynkowego i kulturowego charakteru powiatu. To, co z pozoru wydaje się bardzo odmienne, może doskonale ze sobą współistnieć i wprowadzać oryginalną ofertę dla osób zainteresowanych kulturą, ale pragnących w trakcie pobytu w Kołobrzegu spędzić czas aktywnie. Potrzebne w tym zakresie byłoby wyodrębnienie grupy

przewodników, którzy będąc jednocześnie instruktorami np. nordic walking, jazdy konnej czy rowerowej, przewodziliby grupom turystów chcących w jeden z wymienionych sposobów zapoznać się z dziedzictwem kulturowym. Spacer z kijami do nordic walking po pozostałościach twierdzy Kołobrzeg, przejazd rowerem lub konno po ważniejszych gotyckich budowlach powiatu czy fabularna gra terenowo-miejska w obiektach militarnych mogłyby zainteresować często szukających atrakcyjnych sposobów spędzenia wolnego czasu turystów wypoczywających nad Bałtykiem.

4. Powiat kołobrzeski jako destynacja turystyki kulturowej.

Nie ulega wątpliwości, że z perspektywy turystyki kulturowej powiat kołobrzeski nie jest regionem równie atrakcyjnym, jak dla turystyki rekreacyjnej i zdrowotnej. Niektóre miejscowości tego mikroregionu są niewątpliwie znane, jednak jako cele wyjazdów w czasie wolnym są one popularne przede wszystkim wśród turystów szukających wypoczynku i relaksu nad Bałtykiem, a nie przeżyć kulturalnych. Władze powiatu nie dążą do zmiany tego wizerunku i nie aspirują do miana regionu konkurującego z ważniejszymi krajowymi destynacjami turystyki kulturowej. Także w opinii ekspertów próba taka byłaby zresztą nieracjonalna: mogłaby zachwiać rozpoznawalną marką powiatu, którą wypracował sobie przez dziesięciolecia. Ponadto takie działanie wymuszałoby tworzenie serii atrakcji o charakterze wtórnym lub nawet całkowicie sztucznie wykreowanym, które i tak nie w krótkookresowej perspektywie nie byłyby w stanie zbudować silnej pozycji miasta i powiatu na mapie polskich destynacji turystyki kulturowej. Stąd należy uznać, że głównym magnesem przyciągającym turystów do omawianego regionu pozostaną piaszczyste wybrzeże Bałtyku oraz liczne sanatoria i ośrodki wypoczynku. Ofertę tę wzmocnią powstające licznie obiekty typu Spa & Wellness. Powiat kołobrzeski może więc stać się atrakcyjny dla turystów kulturowych, o ile chcą oni wybrać się na urlop wypoczynkowy w jednym z wymienionych rodzajów obiektów noclegowych i szukają miejsca, w którym wypoczynek można uzupełnić ofertą turystyki kulturowej. Nie będąc w grupie regionów o wyróżniającym się potencjale turystyczno-kulturowym, analizowany obszar posiada jednak kilka znaczących walorów. Na ich bazie jest w stanie rozbudować ofertę wystarczającą dla zorganizowania interesującego zwiedzania, a nawet kilku jednodniowych wycieczek kulturowych. Wycieczki takie mogłyby wpisywać się w poniżej wyszczególnione formy turystyki kulturowej.

Kulturowa turystyka militarna

To właśnie miłośnicy tej formy turystyki kulturowej znajdą w Kołobrzegu najwięcej interesujących miejsc oraz historycznych wątków. Przede wszystkim należy do nich kołobrzeskie Muzeum Oręża Polskiego z bogatymi zbiorami dotyczącymi dziejów polskiej armii, historycznych zaślubin Polski z morzem, które odbyły się w Kołobrzegu oraz ostatnio popularnego pola aktywności badawczej: archeologii pól bitewnych. Sporą atrakcją będzie z pewnością także skansen morski, będący plenerowym oddziałem muzeum, w którym udostępnione są powojenne okręty marynarki polskiej: ORP „Fala” i ORP „Władysławowo”. Uzupełnieniem podstawowej oferty placówki są lekcje muzealne, z których kilka traktuje o militarnej przeszłości miasta. Muzeum organizuje także najważniejszy event militarny Kołobrzegu: inscenizację historyczną – *Bój o Kołobrzeg* (z roku 1945). Ekspozycje muzealne uzupełnia częściowo zachowana infrastruktura fortyfikacyjna dawnej pruskiej twierdzy Kolberg. Do ciekawszych obiektów dawnego systemu fortyfikacyjnego należy Fort Ujście, na którym stoi obecnie latarnia morska, Most Obrony (Batardeau) będący ciekawym przykładem systemu spiętrzającego wodę rzeki w razie oblężeń czy Redutę Morast – kluczowy punkt obrony kołobrzeskiego portu.

Do zwolenników bardziej przeżyciowych form turystyki kulturowej skierowana jest oferta Centrum Atrakcji Wojskowych „Bastion”. Na dawnym poligonie, położonym przy drodze wylotowej z Kołobrzegu w kierunku Koszalina, można nie tylko obejrzeć, ale nawet przejechać się czołgiem lub pojazdem opancerzonym, ponadto odbyć ćwiczenia wojskowe i obrony cywilnej z użyciem prawdziwego sprzętu pod okiem ekspertów oraz zaopatrzyć się w militarne gadżety. Centrum jest także organizatorem eventu: Kołobrzесьkiego Pikniku Wojskowego.

Istnieje jeszcze niematerialny potencjał militarny Kołobrzegu. Wydaje się, że dużą szansą dla rozwijania turystyki militarnej w tym mieście mogłoby być stworzenie ośrodka projekcji filmów militarnych. Obok istniejących polskich filmów fabularnych o tematyce wojennej, opisujących walki o Kołobrzeg (film „Jarzębina czerwona”) lub luźniej do nich nawiązujących (serial „Czterej Pancerni” odc. 7 i 8; Stawka większa niż życie” odc. 15) do repertuaru takiego ośrodka powinien wejść (pozyskany i przetłumaczony) znany niemiecki film „Kolberg” z roku 1945, tzw. „Durchhaltefilm” eksploatujący dla potrzeb nazistowskiej propagandy „przetrwania” XIX-wieczne oblężenie i heroiczną obronę twierdzy przez Prusaków przed wojskami napoleońskimi. Wyświetlenie tego filmu z odpowiednim komentarzem historycznym może stanowić dobre przygotowanie do zwiedzania pozostałości twierdzy przez dostarczenie tła historycznego. Stworzenie ośrodka projekcyjnego (z repertuarem ewentualnie wzbogaconym o inne jeszcze filmy o podobnej tematyce, w tym m.in. ukazujące słynne oblężenia twierdz i bitwy morskie) może wykreować nowy w Polsce typ atrakcji turystyki kulturowo-militarnej, a jednocześnie filmowej i może przyciągnąć nową grupę turystów, którzy ze względu na proponowany im program zostaną w mieście nieco dłużej.

Turystyka muzealna

Placówki muzealne w powiecie kołobrzесьkim skupione są w jego ośrodku administracyjnym. Znajdują się w zasięgu komunikacji miejskiej, stąd ich zwiedzanie jest wygodne dla indywidualnych turystów kulturowych. Najważniejszą placówką w mieście jest Muzeum Oręża Polskiego. W jego głównym budynku, przy ul. Emilii Gierczak, zlokalizowane są stałe ekspozycje na temat dziejów oręża polskiego, uzupełnione dużą plenerową wystawą ciężkiego sprzętu wojskowego. W ekspozycji prezentującej epizod „zaślubin z morzem”, wykorzystano nowe rozwiązania wystawiennicze. Muzeum posiada także oddziały w historycznych miejscach Kołobrzegu. W pałacu Brunschweigów przy ul. Armii Krajowej funkcjonuje wystawa na temat dziejów miasta, ponadto można tu obejrzeć dużą ilość eksponatów pomiarowych zgromadzonych na wystawie metrologicznej.

Z kolei plenerowy skansen morski przy ul. Bałtyckiej oferuje zwiedzającym unikatową w skali kraju ekspozycję wyslipowanych (umieszczonych w całości na lądzie) jednostek wojennych: okrętu patrolowego nr 912 - ORP „Fala” i kutra rakietowego nr 205 -ORP „Władysławowo”. Dostępne są zarówno pokłady, jak i wnętrza okrętów z pomieszczeniami maszynowymi, załogi, messą (jadalnią) i stanowiskiem dowodzenia. Wśród eksponatów zachowanych z nieistniejącego już okrętu-muzeum, niszczyciela „Burza” (polskiego weterana II wojny światowej) znajdują się tutaj: maszt, armata okrętowa, torpedy, miny oraz część urządzeń).

W dawnej kamienicy kupieckiej, obok głównej siedziby Muzeum Oręża Polskiego, często organizowane są interesujące wystawy czasowe.

W kołobrzесьkiej latarni morskiej (wzniesionej na podstawie dawnego XVII-wiecznego fortu broniącego kołobrzесьki port) zlokalizowano wystawę niewielkiego Muzeum Mineralów.

Najmłodszych zwolenników muzeów powinna przyciągnąć wystawa „Maszoperii 6D” przy ul. Rodziewiczówny 15, upamiętniająca życie i pracę nadbałtyckich rybaków.

Ta multimedialna ekspozycja oddziałuje nie tylko obrazem, ale także dźwiękiem, ruchem, a nawet zapachem.

Turystyka dziedzictwa kulturowego

Wśród obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie powiatu kołobrzeskiego, za najciekawsze uznać trzeba te sakralne. Najważniejszą świątynią regionu jest kołobrzeska Bazylika Konkatedralna Wniebowzięcia NMP, historyczna fara i kolegiata miasta. Jej atrakcyjność wyznaczają nie tylko rozmiary i historyczna substancja oraz zachowany gotycko-pomorski styl architektoniczny, ale również bogate i cenne wyposażenie. Zaliczają się do niego między innymi: monumentalny gotycki świecznik siedmioramienny z XIV wieku (jeden z pięciu zaledwie gotyckich kandelabrow zachowanych na świecie) oraz imponująca Korona Schlieffenów - wiszący, drewniany świecznik z pierwszej połowy XVI wieku.

W Budzistowie (czyli przedlokacyjnym tzw. starym Kołobrzegu” znajduje się najstarsza zachowana świątynia gotycka Pomorza - kościół Św. Jana Chrzciciela z roku 1222.

Atrakcją Rusowa jest gotycki kościół parafialny Matki Boskiej Różańcowej z obszerną przysadzistą wieżą nad wejściową kruchta – typowym elementem gotyckiej architektury sakralnej obszarów wokół Bałtyku. Te i pozostałe świątynie gotyckie stanowiące większość zabytkowych obiektów sakralnych powiatu kołobrzeskiego mogą być interesujące dla miłośników tego stylu architektonicznego. Niewielka odległość między nimi, pozwala powiązać ich zwiedzanie w jednodniowym programie tematycznym, realizowanym w formie wycieczki samochodowej lub (w ograniczonym zakresie) rowerowej.

Turystyka eventowa

Ośrodek administracyjny powiatu – Kołobrzeg – przez ponad 20 lat kojarzył się Polakom z dużą imprezą artystyczną - Festiwalem Piosenki Żołnierskiej. Pomimo zakończenia jego organizacji w tym mieście (1991) Kołobrzeg nadal pozostaje ważnym punktem na eventowej mapie Pomorza Zachodniego. Interesujące ich imprezy znajdują tu miłośnicy koncertów, festiwali oraz inscenizacji historycznych. Aktualnie brak wydarzenia zorganizowanego na masową skalę, jednak funkcjonuje kilka imprez o mniejszym zasięgu i uznanej klasie artystycznej. Wśród eventów kultury wysokiej na uwagę zasługuje festiwal *Muzyka w Katedrze* odbywający się w czwartki w sezonie letnim (lipiec i sierpień), który przyciąga także wykonawców spoza kraju oraz konkurs poetycki *Bursztynowe Pióro* i festiwal piosenki poetyckiej *Nadzieja*, które mają już zdecydowanie regionalny charakter. Do miłośników eventów kultury popularnej adresowany jest festiwal szantowy *Na fali* (w pierwszy weekend lipca), sierpniowy festiwal folklorystyczny *Interfolk* oraz rekonstrukcja historyczna: *Targ Solny* (w maju). W lipcu organizowany jest wspomniany *Kołobrzeski Piknik Wojskowy*, przyciągający zwolenników militariów także spoza regionu zachodniopomorskiego – impreza zyskuje ostatnio formułę dwudniową, co zwiększa jej znaczenie jako magnesu turystycznego. Dla zwiększenia atrakcyjności Kołobrzegu wśród miłośników turystyki eventowej konieczne byłoby stworzenie dobrze promowanego eventu kulturowego na krajową lub międzynarodową skalę. Wśród dziesiątek tysięcy osób przyjeżdżających do powiatu kołobrzeskiego w celach wypoczynkowych z pewnością znaczna grupa zaakceptuje tego typu atrakcję, stąd organizatorzy nie powinni obawiać się niskiej frekwencji.